

קהל עדת ישורון

ירושלים

בס"ד

שעור מורה מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת בחוקותי ל"ב למטמונים התשע"ד:

בדין קדושת שביעית בפירות נכרים [ב]

בשבוע שעבר עסקנו באחד מהיתריו של בעל ה"פאת השלחן" בדין קדושת שביעית בפירות נכרים [שבזמן הזה דין אר"י כסוריא ויש קנין לגוי להפקיע את קדושת הארץ], ואבוא בזה להרחיב את הדברים, ועל כן בחלק מהדברים יחזרו הדברים על עצמם אף שכבר נכתבו בשבוע שעבר.

א [כתב השלחן ערוך¹ וז"ל: "בזמן הזה... אין חיוב תרומות ומעשרות מן התורה אלא מדבריהם מפני שנאמר כי תבואו משמע ביאת כולכם ולא ביאת מקצתן כמו שהיתה בימי עזרא", וברמ"א כתב וז"ל: "ויש חולקין וסבירא להו דחייבין עכשיו בא"י בתרומ"ע מדאורייתא, אך לא נהגו כן".

ודברי הרמ"א לא מוכנים לכאן דלאחר שמפרישים תרומ"ע בזה"ז, במה מתבטא המנהג להפריש מדרבנן ולא מדאורייתא.

ב [עוד כתב השלחן ערוך² שאף שבדאורייתא אין ברירה, אולם בזמן הזה שאין המעשרות אלא מדרבנן יש ברירה, ועל כן הקונה דבר שגדל בשותפות ישראל וגוי פטור מלעשר.

וכתב שם בביאור הגר"א³ וז"ל: "ונראה לי שהוא הדין לענין קנין עכו"ם בזמן הזה דרבנן יש קנין בא"י כמו בסוריא... וזהו שכתב סעיף ב' בהגה"ה ויש חולקין וכו' אך לא נהגו כן".

ג [ובפשטות כונת הגר"א, שנהגו בא"י כדין סוריא שיש קנין לגוי להפקיע מידי מעשרות, ומזה מתבאר שהמנהג להפריש תרומ"ע רק מדרבנן ולא מדאורייתא.

אולם דברי הגר"א צ"ב, דצריך לומר לפי זה שהמנהג היה בארץ ישראל שלא להפריש מפירות שגדלו ביד גוי אף אם גמר מלאכתם [המירוח] היה ביד ישראל וכדין סוריא⁴.

אלא שדברים אלו לכאורה תמוהים מאוד, שמעדות כל גדולי הדורות⁵ מתבאר שבודאי נהגו להפריש תרומ"ע כשהמירוח היה ע"י ישראל, ולא נחלקו אלא במירוח גוי, וצע"ג.

ד [גם צ"ע שהרמ"א עצמו כתב שיש להפריש תרומ"ע בפירות שגדלו ביד גוי ומרחם ישראל, וכמו שכתב⁶ וז"ל: "וי"א אם עכו"ם מכר פירות בשביעית לישראל וגמר מלאכתו ביד ישראל חייבים בתרומה ומעשר ומפריש מעשר עני...".

ה [ומדברי ה"פאת השלחן"⁷ נראה לכאן שהבין בדעת הגר"א שאר"י דינה כסוריא רק לגבי פירות שמרחם הגוי, ולא לגבי פירות שמרחם ישראל, אולם לא זכיתי

¹ יורה דעה של"א ב'.

² שם סעיף י"א.

³ ס"ק כ"ח.

⁴ וכמבואר שם בשו"ע סעיף ז'.

⁵ יעוין כסף משנה פרק א' מתרומות הלכה י"א ובשו"ת אבקות רוכל ובשו"ת מהרי"ט ומבי"ט ובשל"ה ובחרדים ובס' יום תרועה למהר"ם בן חביב במס' יומא דף פ"ג ועוד.

⁶ שם סעיף י"ט.

⁷ סימן כ"ג וסימן מ'.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

להבין דברים אלו, דממ"נ אם דין אר"י כסוריא מה לי מרחם ישראל מה לי מרחם גוי.⁸

[ו] ואמנם היתר נוסף⁹ כתב בפאת השלחן לענין דין קדושת שביעית בפירות נכרים, על פי מה שכתב בכסף משנה¹⁰ לחלוק על הכפתור ופרח שכתב שקדושת שביעית נוהגת בפירות נכרים משום שאין קנין לעכו"ם להפקיע מידי קדושת הארץ, וחלק עליו הכס"מ וכתב שזה שאמרו שאין קנין וכו' הוא רק כשחזר ישראל וקנה את הקרקע, אולם כל זמן שהיא ביד הגוי אינה בקדושתה, ולכן אם גדלו הפירות ביד הגוי אינם בקדושתם.

[ז] ואמנם דברי הכס"מ צ"ב דאם ביד הגוי הופקעה הקרקע מקדושתה, א"כ מדוע כשגמר ישראל את גמר המלאכה של הפירות נתחייבו בתרומ"ע, יפטרו הפירות גם באר"י אף לאחר מירוח ישראל, וכדין סוריא.

[ח] וצ"ל שאין כונת הכס"מ דביד הגוי פקעה קדושת הארץ לגמרי וכדין סוריא, אלא דלגבי דינים החלים בעוד שהקרקע ביד הגוי אין הארץ בקדושתה, משום שהגוי אינו חייב במצוות, ומ"מ יש על הפירות חיוב בכח שאם יגמור מלאכתם ישראל יתחייבו בתרומ"ע שסוף סוף גדלו באר"י, אלא דס"ל לכס"מ שכ"ז לגבי תרומ"ע שהמירוח הוא זמן וסיבה לחיוב במעשרות, אולם לגבי קדושת שביעית זמן חלות החיוב הוא רק בעודם מחוברים, וכל שאז היו ביד הגוי שוב לא נתחייבו בדין קדו"ש.

[ט] ואולם כנראה דלא ברירא ליה לכס"מ האי מילתא דבמקום אחר¹¹ כתב בשם המהר"י קורקוס להיפך שדין קדו"ש חלה על פירות הנכרים.

[ויתכן שהדברים תלויים במה שכתב בכס"מ בתחילת הל' תרומות¹² לגבי מש"כ שם הרמב"ם שאין קנין לגוי להפקיע מידי קדושת הארץ, והקשה הכס"מ דמכמה משניות נראה להיפך, ותירץ באופן אחד דמ"מ אין הלכה כן, ועוד תירץ שיש לחלק בין מתי שהקרקע ביד גוי למתי שחזר הישראל וקנה ממנו, הרי שהכס"מ עצמו הסתפק בזה].

[י] ולמעשה דנו באחרונים¹³ מה היתה דעתו של הכסף משנה במשנה אחרונה לענין הלכה, ויש בזה עדויות סותרות כידוע, וצ"ע.

[יא] ומצינו לכמה מגדולי האחרונים¹⁴ שנהגו להחמיר לענין קדו"ש בפירות נכרים, ומ"מ לענין סחורה בהם הקילו¹⁵, והחזו"א הנהיג להחמיר אפילו לענין סחורה, עוד דנו האחרונים בדין מעשרות מפירות הגוי בשמיטה כשגמר מלאכתם היה ביד ישראל, וטעמי השיטות השונות בזה יתבארו בס"ד בהמשך.

⁸ ואמנם ראיתי בפרסומים של ועד הכשרות של העידה החרדית שהמנהג להפריש בפירות הגוי ומירוח ישראל בלא ברכה, וצ"ב.

⁹ ונ"מ רבתי בין הטעמים שלטעם הראשון יתכן דשרי אף לעבוד בקרקע הגוי, ולטעם השני רק על הפירות אין קדושה, אולם עבודה בקרקעו ודאי שנאסרה, וכמשי"ת.

¹⁰ סוף פרק ד' משמיטה ויובל.

¹¹ פ"ז משמיטה ויובל הלכה ג'.

¹² פרק א' הלכה י'.

¹³ עיין פאת השלחן פרק מ' בשם הברכ"י ובחזו"א שביעית כ'.

¹⁴ החרדים השל"ה החכמת אדם בספר משפטי צדק, מהר"ם בן חביב בספר יום תרועה, ועוד.

¹⁵ כ"כ המהר"ם בן חביב שם שנהגו להקל, אולם השל"ה החמיר אפילו לקנות מיד גוי.